הלכה · משנה תורה · מפרשים · השגות הראב״ד · ספר זרעים

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות תרומות

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות תרומות

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/השגות-הראבד-על-משנה-תורה-הלכות-תרומות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ה 5
הלכה יג 5
הלכה כב 5
הלכה כו 5
פרק ב 5
הלכה ח 5
הלכה יב 5
פרק ג 6
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ז 6
הלכה טו 6
הלכה טז 6
הלכה כ 7
הלכה כד 7
פרק ד 7
הלכה ט 7
הלכה יג 7
הלכה יד 8
הלכה יט 8
פרק ה 8
הלכה יג 8
פרק ו 8
הלכה ב 8
פרק ז 8
הלכה ז 8
הלכה ח 9
הלכה טז 9
פרק ח 9
הלכה ד 9
פרק ט 9
הלכה ד 9
פרק י 9
הלכה ג 9
הלכה ו 10
הלכה ז 10
הלכה יא 10
הלכה טז 10
הלכה כב 10
הלכה כו 10
פרק יא 11
הלכה ב 11
הלכה כא 11
הלכה כב 11
הלכה כג 11
הלכה כו 11
פרק יב 11
הלכה ח 11
פרק יג 12
הלכה ה 12
הלכה ו 12
הלכה ז 12
הלכה ח 12
הלכה יא 12
הלכה יד 12
הלכה טו 13
פרק יד 13
הלכה ח 13
הלכה יז 13
פרק טו 13
הלכה ב 13

הלכה יט 14

פרק א

הלכה ה

ורבינו הקדוש התיר בית שאן וכו'. א"א לא התיר רבי אלא מעשר ירק ופירות האילן שהן מדרבנן אף בא"י:

הלכה יג

ישראל שמכר פירותיו לעכו"ם וכו'. א"א לא ידעתי זה הגמר מהו אם רוצה לומר גמר הבישול וגמר המירוח ומשום מירוח קאמר אכתי אמאי פטור לגמרי והא אמרינן לעיל דאין קנין לעכו"ם בארץ להפקיע מיד מעשר ויהא חייב מדבריהם ולא מיתוקמא מילתיה אלא בסוריא:

הלכה כב

פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ וכו'. א"א ולי נראה שלא נחלקו ר"א ור' עקיבא בזה אלא בחיוב תורה ובפטור תורה דר"א אזיל בתר גמר פרי ורבי עקיבא אזיל בתר [מקום] קביעות למעשר דהיינו מירוח אבל מדרבנן מיהא אע"פ שיצאו ח"ל ונמרחו שם חייבין מדרבנן משום דלא גריעי [מפירות] שנער ומצרים ועמון ומואב ועוד שלא יאמרו ראינו פירות הארץ שנאכלין בטבלם ומי שאינו מודה בזה טועה:

הלכה כו

התרומה בזמן הזה וכו' עד שהן עתידין לחזור בירושה שלישית. א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורייי' והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא:

פרק ב

הלכה ח

התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם וכו' עד הרי הן חייבין בתרומה ומעשרות. א"א הרי הוא סותר דבריו ממה שאמר למעלה בתמרות של תלתן דומה למעלה שר' עקיבא חולק על ר"ג וכאן הוא פוסק כר"ג לומר שלא חלק ר"ע על ר"א [אלא] בצלף עיין במשנה:

הלכה יב

הפקיר קמה וזכה בה וכו'. א"א לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הוי תרומה כדאמרינן במפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו שהוא פטור מן המעשר ומפרש בירושלמי מה בין קמה לשבלין קמה עד שלא הפקירם עבר והפריש מהם תרומה אינה תרומה

וכשהפקירם לא הפקיע מהם כלום שבלים אי עבר והפריש מהם הרי זו תרומה הילכך כשהפקירם הפקיע אותם מן התרומה ונפטרו ודוקא כשלא עשה מהם גורן אבל עשה מהם גורן חייבין ואפילו בעיר:

פרק ג

הלכה ג

ואלו ניטלין אחד ששים תרומת גידולי תרומה ועירובי תרומה. א"א אמת הוא כי כן מצא בתוספתא ואל תתמה מה ענין שיעור לעירובי תרומה אלא יעלה במה שנפל שם בין לאיסור בין להיתר שלא אמרו אלא בתרומה שנתערבה בטבל שצריך לתקן הטבל ואינו מפריש אלא אחד ששים מדלא מפליג בעירוב תרומה אלמא אין הפרש בין שנפלה למאה או לפחות ממאה אע"פ שהוא עולה מתוכה והשאר חולין אפ"ה אינו מפריש אלא אחד ששים:

הלכה ד

אין תורמין תרומה זו וכו' עד כמו אחד מחמשים. א"א לא מן השם הוא זה אלא כיון שלא נתנה בו תורה שיעור מוטב שיתרום באומד ולא במדה שכיון שיתן דעתו להקפיד ולתרום במדה שמא יוסיף או ימעט במדות ונמצא מקלקל את התרומה או את הפירות:

הלכה ז

המפריש מקצת התרומה וכו'. א"א כבר הגהתי בהלכות מעשר שיש עליו מן התורה:

הלכה טו

בן ישראל שאמר ללוי וכו'. א"א מ"ש אין בו טעם והוא הפך הגמרא שלנו:

הלכה טז

תרומת מעשר וכו'. א"א לא מצאתי בירושלמי אלא במשקה שיעורו באחד משמונה בשמינית שהוא מדת הלח אבל באוכל בכביצה ובדמאי אבל בודאי אפילו כל שהוא חייב להחזיר ובדמאי עצמו דוקא בטמא אבל בטהור אפילו כל שהוא חייב להחזיר ולשון הירושלמי ר"י בר' חנינא אומר פחות מכאן נותנה בנרו ש"מ שהמשנה בלח ר' ינאי בשם ר"י באוכל כדי ביצה קלה תוספתא וכן אתה אומר בתרומת מעשר של שאר כל פירות שאם יש בה השיעור הזה נותנה לכהן ואם לאו משליכה באור ושורפה והטעם מפני שתרומת שאר הפירות דרבנן חוץ מדגן תירוש ויצהר והרי הן כדמאי:

הלכה כ

ותלמידי חכמים. א"א לא כתב זה אלא מפני שהוקשה עליו שראה בניטין על תרומות וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ולפיכך כתב שהת"ח אינן תורמין אלא מן המוקף ולפ"ד לא היה קורא אותו חשוד אם לא היה שם צד איסור אבל אומר אני שהלוי אינו תורם אלא מן המוקף ועליו הוא אומר והרמותם ממנו תרומה מן המחובר והטעם שמא ישכח ויעשה את התרום תרומת מעשר על מקום אחר אבל ישראל התורם תרומת מעשר תורם שלא מן המוקף שאין לחוש לכך והטעם לתרומה גדולה שאינה ניטלת אלא מן המוקף מפני שניטלת באומד ולא יוכל לכוין כשיעור אלא מן המוקף ועוד שמא ישכח:

הלכה כד

הרוצה להפריש תרומה גדולה ותר"מ כאחד מפריש א' מל"ג. [א"א] פי' שהם ג' סאין. ואומר אחד מק' שיש כאן פירוש בין הכל והוא סאה. הרי הוא בצד זה שהפרשתי פירוש באותן שלש סאין. והרי הוא חולין פירוש עד שיפריש התרומה. והנשאר שהפרשתי פי' הם השנים. הוא תרומה על הכל. והמעשר הראוי להיות למאה חולין אלו הרי הוא בצד זה שהפרשתי פירוש הוא הכרי הגדול. וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרשתי הרי הוא תר"מ על הכל:

פרק ד

הלכה ט

האומר לשותפו או לבן ביתו וכו' עד הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה. א"א מה ראה זה המחבר שפסק כריש לקיש שלא העמידו בירושלמי את המשנה בשינה שליחותו אלא לדעת ר"ל דאמר לא אתי דיבור ומבטל דבור ולית הלכתא כוותיה:

הלכה יג

הפועלים אין להם רשות לתרום וכו' עד ואם תרמו תרומתן תרומה. א"א לשון המשנה כך הוא חוץ מן הדרוכות שהן מטמאין את הגת מיד והפי' מפני שהוא משקה והטומאה מצויה בו מיד משהלכו בו שתי וערב לפיכך הזריז לתקנו קודם שיקבל טומאה ה"ז משובח ובודאי ניחא ליה לבעה"ב שיתרמו קודם שידרוכו:

הלכה יד

פועל שאמר לו בעל הבית וכו'. א"א לשון התוספתא כך הוא פועל שתרם אין תרומתו תרומה ואם אמר לו כנוס לי גרני תרומתו תרומה שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם ואין כאן קפידא שיהא תורם ואח"כ כונס שאין לשון הכנסה אלא למה שנשאר לו:

הלכה יט

בד"א בתרומה גדולה וכו' עד וא"צ לומר שנטמאת. א"א פירוש ואינו חושש שמא יאבדו אלא אם כן מצאן אובדים ה"פ אין חוששין שמא תשבר וכיון שעלתה בשלום מיד הותר הבור:

פרק ה

הלכה יג

המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו וכו'. א"א אין אלו אלא דברי תימה המשנה אמרה אין תורמין ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו ואם תרם אין ת"ת והדעת נותנת כ"ש אם לא נפדו אבל זה המחבר סבר שהוא דרך אחת עם מעשר ראשון שנטלה תרומתו ואין השכל מורה כן שהמעשר השני כאן בשהקדימו בכרי ודוקא בשניטל ממנו תר"מ מפני שמקצתו מתוקן אבל אם לא נטל ממנו כלום יכול הוא לתרום מה שיש בו מתרומה גדולה על מקום אחר וזה דרך האמת:

פרק ו

הלכה ב

וכל ע"ה וכו' עד לכל כהן שירצה. א"א זה אינו מחוור:

פרק ז

הלכה ז

המשמשת מטתה אם לא נתהפכה בשעת תשמיש טובלת ואוכלת לערב. א"א והוא שהטבילוה במטה אבל אזלא איהי בכרעה חוששין שמא נשתייר ממנו ופלטה ואם נתהפכה אפילו הטבילוה במטה אי אפשר שלא תפלוט (ואי אזלא איהי וטבלה חוששין שמא נשתייר):

הלכה ח

תרומת חו"ל וכו' אע"פ שלא העריבו שמשן. א"א אין זה מחוור שהרי אמרו בגמ' אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן אבל איהי עצמה אחר טבילה לא והטעם דגזרינן בגדול משום זיבה אי נמי אחר טבילה אטו קודם טבילה ומשו"ה היכא דאיכא קטן לא יהבינן לגדול ע"י טבילה וכן כתב הרב ז"ל בהלכותיו:

הלכה טז

אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה וכו' אין זכר פוסל זכר מן הכהונה (**פירוש במשכב זכור**). א"א אין זה מחוור שהרי יש לו צד זכרות ונקבות ואתי צד זכרות שבו ומשתמש בצד זכרות של זה דהיינו שלא כדרכה ופוסל משום אשה שנבעלה לפסול לה שלא כדרכה וכן עיקר:

פרק ח

הלכה ד

בת ישראל שנשאת לכהן וכו' עד ויאסרו העבדים מלאכול. א"א מאי לפיכך ואם אינו מאכיל אפ"ה פוסל דקי"ל עובר אית ליה זכייה ואפילו במתנת אביו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו וכל שכן בירושה הבאה מאיליה הילכך העבדים אינן אוכלין מפני חלקו של חלל:

פרק ט

הלכה ד

אמרה לה צרתה או וכו' עד להשיאה על פיו. א"א הוא פוסק כר' טרפון ואנן קיימא לן כר"ע שאסורה להנשא ואסורה לאכול בתרומה:

פרק י

הלכה ג

אכל וחזר ואכל וכו' מצטרפין לכזית. א"א אמת הוא שכן מצא בתוספתא אבל במסכת כריתות פרק אמרו לו אכלת חלב נראה שאף לשתייה בעינן כדי אכילת פרס וכן בתוספתא דפסחים כך הוא בכדי אכילת פרס:

הלכה ו

האוכל תרומת חמץ בפסח וכו' עד אין לה דמים. א"א לא נתברר לי דבר זה דכיון דפליגי תנאי אי לפי מדה משלם אי לפי דמים משלם וסתם לן תנא דמתניתין דבשוגג משלם קרן וחומש ואיכא לאוקמא [כהלכתא] דחמץ בפסח אסור בהנאה ומתני' היינו טעמא דמשלם משום דלפי מדה משלם לית לן לסתומי מתני' כרבי יוסי הגלילי דלא סבירא לן כוותיה הילכך בשוגג משלם קרן וחומש לפי מדה:

הלכה ז

אבל השוגג וכו' עד משלם קרן וחומש. א"א פלוגתא דרבי ורבנן היא ורבי הוא דס"ל הכי וקי"ל כרבנן ואע"ג דמברכין עליה בורא פרי האדמה אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא:

הלכה יא

המאכיל את בניו הקטנים וכו' עד משלמין כו' את החומש. א"א התוספתא אמרה משלם קרן וחומש גבי נזיר ששגג ושתה יין של תרומה:

הלכה טז

בת ישראל שאכלה תרומה וכו' עד לכל כהן שירצה. א"א מצאתי נוסחא מהופכת על זה אבל זאת הנוסחא מיושרת בעיני יותר:

הלכה כב

גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אבל משלם ליורש אחר משאר השבט וכו'. [א"א] בירושלמי פרק האוכל תרומה בשוגג:

הלכה כו

הגוזל תרומה ואכלה וכו' עד האוכל משלם קרן וחומש. א"א נראה לי שיש כאן שיבוש ומה בין גזלן וגנב והלא ונתן לכהן את הקדש בין גנב בין גזלן משמע ובשניהם אינו משלם אלא חומש אחד ולמה לא ישלם שני חומשין בגזלן כמו בגנב והסוגיא שבירושלמי הטעתו שראה גזל תרומה משל אבי אמו כהן ואחר כך ראה גנב תרומת הקדש ואכלה ובכל ענין נשתבש ודומה שלא ראה הסוגיא דריש לקיש הקשה על רבי יוחנן שאמר בגזל תרומה משל אבי אמו כהן משלם לשבט והקשה עליו מהמשנה גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן אחד על דעתך דתימר משלם לשבט וישלם ג' א"ר ייסא אמר רבי יוחנן התורה אמרה יצא ידי גזילן פי' בקרן אחד יצא אע"פ שיש עליו חיוב לשבט וחיוב לגזבר והנה כי גנב וגזלן א' הם שהרי הקשה מגנב לגזלן ועלה לו התירוץ גם כן לשניהם:

ולעולם אינו משלם וכו' עד בין שהוקרה. א"א ואם הוזלה בשעת אכילה למה לא יתן כשעת גזילה ומה גרע מגזלן גם כן י"ל שאינו משלם לפי דמים אלא לפי מדה כמו שכתבתי למעלה:

פרק יא

הלכה ב

וזר שאכל דבש תמרים וכו'. א"א ואם באו ליד כהן משלם לו את הקרן לא יהא אלא גזל:

הלכה כא

גידולי תרומה הרי הן כחולין וכו' עד ויהיה הכל מותר לזרים. א"א כל זה שבוש שאפילו הטבל שגידוליו מותרין אם הוא דבר שאין זרעו כלה הכל אסור וכל שכן בתרומה:

הלכה כב

וכן תרומת חוצה לארץ וכו' עד הרי הן כחולין לכל דבר. א"א אלו השנים שהן זרעוני גינה שאין נאכלין וזרע פשתן לא מצאתי להם היתר לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ובירושלמי נותן טעם לכולן לפי שאינן מצויין ואלו שהוא מוסיף מצויין הן ועוד מוסיף בירושלמי ספיחי שביעית שגידוליהן מותרין:

הלכה כג

הזורע תרומה טמאה עד מותר באכילה. א"א מותר לכהנים שאין בהם משום טומאה אבל אסור הוא לזרים ולטבול יום מפני שהוא גידולי תרומה:

הלכה כו

לפיכך אם תלש ממנה ואכל במזיד חייב מיתה וכו'. במנחות בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף ע')]:

פרק יב

הלכה ח

אין מפקידין תרומה וכו' עד שמא תסיטם אשתו נדה. א"א טעה בזאת הסוגיא של מסכת גיטין אם פירות שלא הוכשרו כי תסיטם אשתו נדה מאי הוי ולמה לי כלי חרס מוקף צמיד פתיל:

פרק יג

הלכה ה

סאה תרומה שנפלה למאה וכו' עד נעשה הכל מדומע. א"א אינו כן אלא שאם נפלו שם חמשים ואחת סאה אחר סאה אע"פ שהגביה ראשונה ראשונה נדמעו שהרי רבתה התרומה על כדי החולין שבתחלה בחשבון הנפילות ושמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת שם והרי שיש באותו הכרי נ"א של תרומה ונ' של חולין:

הלכה ו

סאה תרומה שנפלה למאה וכו' עד שתיהן כאחת. א"א כמה רב גובריה דעביד כיחידאה דר"א בר"ש הוא דמפליג בהכי אבל תנא קמא לא מפליג אלא בין ידע בין לא ידע אוסר ואשכחן בהדיא בההוא פירקא סאה תרומה שנפלה למאתים ידע בה ואח"כ נפלה אחרת ה"ז מותרת לפחות מיכן הרי זו אסורה הרי למאה ותשעים ותשע נפלו וידע בה אסור כ"ש למאה בפ"ו דתרומות תוספתא:

הלכה ז

אין פסולת של תרומה וכו' עד להעלות את התרומה. א"א יותר מיכן אמרו בירושלמי שהפסולת של תרומה מצטרפות עם החולין לבטל התרומה:

הלכה ח

וכן אם נפל לוג וכו' עד שאין המים מעלה את היין. א"א הפירוש שהוא מפרש לטעם התוספתא טעות הוא בידו שהרי דבר ידוע שהמים מבטלין את היין אם אין בו בנותן טעם אלא לפי שהמים נפלו לתוך היין ואין בהם כדי לבטל התרומה בטעם אע"פ שיש שם מאה חולין אין מצטרפין לפי שהן שני שיעורין שהמים ביין בנותן טעם ויין במים שיעורו במאה וכיון שאין שיעוריהם שוין לבטול התרומה אין מצטרפין וכן הדין אפילו לוג יין של תרומה שנפל לחמשים מים וחמשים יין אם אין בחמשים מים כדי לבטל טעם הלוג של תרומה אין מצטרפין למאה:

הלכה יא

תרומת ח"ל וכו' עד בשני לוגין של חולין. א"א טועה בזה שאינו כן בבכורות וענין זה אסור הוא שהרי מחצה למחצה הוא:

הלכה יד

שתי קופות אחת של חולין וכו' עד שירבו חולין על התרומה. א"א דבר זה מן הטעות הראשונה שטעה למעלה שאמר בתרומה בזה"ז מדבריהם ואולי הטעתו מה שראה

בפסחים דמתרצי אליבא דר"י בתרומה בזה"ז דרבנן ולא היא דבזמן הזה בחטים ויין נמי איכא תרומה דרבנן אותן מקומות שלא החזיקו עולי בבל מה שלא היה בימי יהושע:

הלכה טו

סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו' עד ובתרומת הכרי. א"א בעיא היא בירושלמי:

פרק יד

הלכה ח

התרומה ודאה אוסר במאה וכו' עד הותר השאר לזרים. א"א בירושלמי הוא פרק המפריש מקצת תרומות ומעשרות ולא מפיו אנו חיים בפירוש הירושלמי הזה ולשון הירושלמי כך הוא ר' זעירא בשם רבי פרחיה תרומה אוסרת בודאה במאה וספיקה בחמשים הא ששים לא שבעים לא פירוש בתמיהא עד חמשים צריכה רוב מכאן ואילך אינה צריכה רוב עתה אפרש ספיקה האמורה בכאן הוא שאבדה אחת מן המדומע שהוא תשעה ותשעים חולין ואחת תרומה וכיון שאבדה אחת מהן אפשר שהיא היא התרומה ואמרו שאם נשארו מאותו הדמוע חמשים אסורין ותמהו על זה הא ששים או שבעים נשארו לא יהו אסורין והלא א"ר יוחנן למעלה שאע"פ שאבדה אחת כולן נעשו אסורין ולא תבטל התרומה בנשאר אע"פ שהוא ספק ויש שם רוב חולין אא"כ ריבה עליו חולין אחרים במדת התרומה שלא נאסרו בו מועט זה ותריץ ליה דהכי קאמר אם אותו הדמוע שהוא מאה אבדו מהם עד חמשים צריכין רוב פירות כל אחת הפורשת משם צריכה שתבטל ברוב חולין ממקום אחר אבל אם אבדו יותר מחמשים אינה צריכה רוב חולין ממקום אחר והכל מותר מ"ט דאמרינן איסורא ברובה איתיה ועיקר זה הדבר בזבחים פרק התערובות:

הלכה יז

שתי קופות וכו' עד או ילושו במי פירות. א"א זאת הפסקא לא מצאתיה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ולא יתכן בה לומר תאכל קליות או תלוש במי פירות שהרי כבר נטמאה התרומה ונטמאו החולין אלמא בשהוכשרו עסיקינן:

פרק טו

הלכה ב

חבית סתומה שנתערבה וכו' עד של תרומה היא שנפלה. א"א דבר זה שלא כהלכה דבמסכת זבחים מוקים לה כיחידאה ור"ל הוא דאמר לה כי הכא בירושלמי כדכתבינן

לעיל ורבי יוחנן פליג עליה והלכה כר' יוחנן ואע"ג דבגמרא דילן לא פליג כיון דמימריה דר"ל לא מיתוקמא אלא כר"א ודלא כרבנן ורבי יוחנן פליג הכא ממילא אדחיא ליה:

הלכה יט

קדרה **שבשל בה תרומה וכו' עד מקום הבשול בלבד**. א"א הפליג ושטף שלא מצינו שטיפה אלא בצונן ודרך העברה וזה צריך הגעלה בחמין ואח"כ שטיפה בצונן משמעתא דזבחים פרק דם חטאת ודוקא קדרה של נחשת אבל של חרס אין לה תקנה: